

УДК 614.23:616.314]:316.422(477)

DOI 10.11603/me.2414-5998.2019.3.10535

Н. С. Гутор

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9975-8369>

ResearcherID Q-5688-2016

О. В. Авдєєв

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7703-5242>

ResearcherID Q-5502-2016

Scopus Author ID 57208744952

І. Р. Міц

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-1971-2801>

А. Б. Бойків

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-9370-1348>

ResearcherID Q-6131-2016

Scopus Author ID 57208333227

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ-СТОМАТОЛОГІВ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

N. S. Gutor, O. V. Avdeev, I. R. Mitz, A. B. Boykiv

I. Horbachevsky Ternopil National Medical University

TRAINING OF FUTURE DENTISTS IN THE CONTEXT OF HIGHER EDUCATION REFORM

Анотація. Робота науково-педагогічних працівників кафедр з підготовки лікарів-стоматологів у світлі змін законодавства є актуальним завданням сьогодення. Підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників шляхом їх участі у семінарах, практикумах, тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо здійснюється відповідно до річного плану підвищення кваліфікації закладу освіти. Метою викладачів стоматологічного факультету є підготовка до проведення структурованого практичного (клінічного) іспиту як складової ЄДКІ з урахуванням вимог Стандарту вищої освіти другого (магістерського) рівня зі стоматології, зокрема переліку лабораторних та інструментальних методів дослідження, медичних і стоматологічних маніпуляцій. Науковці намагаються викристалізувати у студентів особистості, таланти, інтелектуальні творчі та фізичні здібності, виховати відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору на користь держави України. Отримання якісної освіти спрямоване на високий рівень підготовки фахівців з надання стоматологічної допомоги. Теоретичні знання та практичні навички лікар здатний застосувати у своїй практичній діяльності. Сучасний фахівець повинен відповідати конкурентним умовам сьогодення. На підставі постанови про безперервний професійний розвиток лікарів брати активну участь у тематичних курсах, курсах підвищення кваліфікації, майстер-класах, з'їздах, конференціях, конгресах та проходити атестацію лікарів.

Ключові слова: удосконалення; компетентність; атестація.

Abstract. The work of scientific and pedagogical staff of the departments of training dentists in the light of changes in legislation is an urgent task of today. The training of pedagogical and scientific-pedagogical staff through their participation in seminars, workshops, trainings, webinars, workshops, etc. is carried out in accordance with the annual plan of professional development of the educational institution. The aim of the Faculty of Dentistry is to prepare for the structured practical (clinical) exam as a component of the USQE, taking into account the requirements of the Higher Education Standard of the second (master's) level in dentistry, in particular the list of laboratory and instrumental methods of research, medical and dental manipulations. Scientists are trying to crystallize students' personalities, talents, intellectual creative and physical abilities, and educate responsible citizens who are capable of conscious public choice for the benefit of the state of Ukraine. Getting a quality education is aimed at a high level of training for dental care professionals. The doctor is able to apply theoretical knowledge and practical skills in his practical activity. A modern specialist must meet the competitive conditions of today. On the basis of the resolution on the continuous professional development of physicians, take an active part in thematic courses, advanced training courses, workshops, conventions, conferences, congresses and undergo physician certification.

Key words: improvement; competence; certification.

© Н. С. Гутор, О. В. Авдєєв, І. Р. Міц, А. Б. Бойків

Вступ. На сьогодні зміни у медичній освіті, зокрема у підготовці лікарів-стоматологів, є невід'ємною складовою трансформації системи охорони здоров'я в цілому. Задля підвищення конкурентоспроможності вищої медичної освіти, виведення її на якісно новий рівень і, відповідно, підвищення якості надання медичних послуг необхідне проведення системних і послідовних змін шляхом прийняття управлінських рішень.

Закон України «Про освіту» дає чітке визначення освіти та її мети: «Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного та культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави.

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [7].

Тому акцентування завдань і конкретизація безпосередньої роботи науково-педагогічних кадрів [2] з підготовки лікарів-стоматологів у світлі змін законодавства є актуальним завданням.

Мета статті – виокремлення основних напрямків з підготовки майбутніх лікарів-стоматологів на підставі аналізу нормативних документів.

Теоретична частина. У вересні 2018 р. МОЗ України презентувала «Стратегію розвитку медичної освіти в Україні», де були поставлені такі завдання до кінця 2019 р.:

1. Затвердити нові освітні стандарти для спеціальностей «Медицина», «Стоматологія», «Педіатрія» наказом МОН.

2. Внести зміни в умови прийому: min 150 математика/фізика та біологія/хімія на всі спеціальності галузі знань «Охорона здоров'я».

3. Впровадити Єдиний державний кваліфікаційний іспит (ЄДКІ).

4. Підготувати нормативну базу для змін в інтернатурі/резидентурі та розробити систему розподілу.

5. Імплементація постанови про безперервний професійний розвиток.

Минув рік, і можна стверджувати, що більшість завдань виконано. Зокрема, 24.06.2019 р. наказом Міністерства освіти і науки України за № 879 затверджено Стандарт вищої освіти другого (магістерського) рівня, галузі знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 221 «Стоматологія» [6].

В умови вступу введено вимогу щодо обов'язкового мінімального рівня знань абітурієнтів з базових дисциплін – 150 балів зі ЗНО.

Вперше 08.05.2019 р. був проведений 1 етап єдиного державного кваліфікаційного іспиту для спеціальності «Стоматологія» Крок 1 та іноземна мова професійного спрямування.

Ведуться дискусії щодо основ післядипломної освіти.

І, зрештою, атестація лікарів проводиться на підставі постанови про безперервний професійний розвиток лікарів [3].

Нагальним завданням науково-педагогічних кадрів на сьогодні є зміна підходів до навчання студентів майбутньої професії. Це вимагає змін щодо педагогічної складової підготовки викладачів. Так, за Постановою Кабінету Міністрів № 800 від 21 серпня 2019 р. «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» [1], слід виконати завдання з:

– удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань з урахуванням вимог відповідного професійного стандарту (у разі його наявності);

– набуття особою досвіду виконання додаткових завдань та обов'язків у межах спеціальності та/або професії, та/або займаної посади;

– формування та розвитку цифрової, управлінської, комунікаційної, медійної, інклюзивної, мовленнєвої компетентностей тощо.

Для реалізації поставлених завдань працівнику закладу вищої (та післядипломної) освіти протягом п'яти років слід мати не менше ніж шість кредитів ЄКТС (180 год). Пункт 12 вказує: «Підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників шляхом їх участі у семінарах, практикумах, тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо здійснюється відповідно до річного плану підвищення кваліфікації закладу освіти та не потребує визнання його педагогічною (вченою) радою». Тобто для підтримання відповідної педагогічної

кваліфікації науково-педагогічного працівника збільшується роль закладу вищої освіти. Зокрема, у Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського МОЗ України проводяться курси підвищення педагогічної кваліфікації без відриву від виробництва, що стало можливим за наявності у кадровому складі докторів наук з педагогіки.

Вертаючись до затвердженого Стандарту вищої освіти другого (магістерського) рівня зі стоматології, можна стверджувати, що в рамках підготовки кваліфікованого (кваліфікація – визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання)) лікаря-стоматолога будуть використані кваліфікаційні рівні (структурна одиниця Національної рамки кваліфікацій, що визначається певною сукупністю компетентностей (результатів навчання):

- відповідальність і автономія – здатність особи застосовувати знання та навички самостійно та відповідально;

- знання – осмислена та засвоєна суб'єктом інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності. Знання поділяються на емпіричні (знання фактів та уявлення) і теоретичні (концептуальні, методологічні);

- інтегральна компетентність – узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо результатів навчання та/або професійної діяльності;

- компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність;

- комунікація – взаємодія осіб з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності;

- результати навчання – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, що набуваються у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти;

- уміння/навички – здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання проблем. Уміння/навички поділяються на когнітивні (що включають логічне, інтуїтивне та творче мислення) і практичні (що включають ручну вправність, застосування практичних способів (методів), матеріалів, знарядь та інструментів).

Стандарт вищої освіти другого (магістерського) рівня зі стоматології спрямовує викладача на забезпечення громадян якісною медичною допомогою через високий рівень підготовки медичних фахівців. Життя та здоров'я пацієнта мають бути основними людськими та професійними цінностями медика. Якісна медична допомога неможлива без зміни культурної парадигми та створення нового професійного середовища, самовідтворюваного та незалежного [8]. Окремим елементам, таким, як «студентоцентричне» навчання, студентська мобільність, збільшення індивідуальної роботи студента, збільшення вибіркового дисциплін, було присвячено жовтневе засідання ЦМК у ТНМУ ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України.

Окрім підвищення рівня фундаментальних знань майбутніх студентів-медиків (мінімум 150 балів ЗНО з базових дисциплін), було впроваджено Єдиний державний кваліфікаційний іспит (ЄДКІ) [5]. Передумовою впровадження ЄДКІ був висновок експертів МОЗ, що розвиток медичної освіти є важливим для реформування медичної сфери: від якості освіти лікаря залежить якість медичних послуг для пацієнтів у майбутньому.

ЄДКІ як сучасний інструмент оцінювання перевіряє рівень знань студентів, що сприятиме випуску із закладів вищої освіти кваліфікованих лікарів. Загалом впровадження ЄДКІ вирішує такі важливі завдання для нової якості медичної освіти:

- об'єктивна оцінка професійних знань у студентів-медиків: відбувається перевірка теоретичних та практичних знань;

- інтеграція української медицини у світову, адже складові ЄДКІ перевіряють універсальні знання, якими повинен володіти лікар у будь-якій країні світу;

- зменшення корупційних ризиків, оскільки міжнародний іспит з основ медицини неможливо купити;

- сприяння випуску з університету мотивованого та фахового лікаря, який не відрізняється від лікаря за кордоном.

ЄДКІ проходить у два етапи: перший етап – на третьому курсі, другий – на п'ятому. Перший етап складається з таких компонентів:

1. Крок 1 – це вже звичний екзамен із дисциплін циклу загальної підготовки, який студенти склали у тестовому форматі перед впровадженням ЄДКІ.

2. Іспит з іноземної мови професійного спрямування. Це складова ЄДКІ, що перевіряє здатність студента опанувати літературу іноземною мовою. У 2019 р. студенти склали іспит в один день ра-

зом з Крок-1 з тієї іноземної мови, яку вивчали в університеті. З 2020 р. студенти складатимуть іспит з англійської мови професійного спрямування. Адже англійська найбільш вживана мова у медичній науці, тому студенту необхідно мати базовий рівень саме з англійської, щоб отримувати актуальні знання.

Другий етап ЄДКІ включає такі складові:

1. Крок 2 – це іспит як частина державної атестації студентів-медиків, тобто не є новим для студентів. Це екзамен з професійно-орієнтованих дисциплін у тестовому форматі для студентів на 5 курсі. Враховуючи великий досвід, 2 доктори медичних наук, професори Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України є експертами іспиту «Крок 2. Стоматологія» у Державній організації «Центр тестування професійної компетентності фахівців з вищою освітою напрямів підготовки «Медицина» і «Фармація» при МОЗ України».

2. Об'єктивний структурований практичний (клінічний) іспит (ОСП(К)І).

Цей компонент перевіряє не лише практичні навички студента, здобуті під час навчання (уміння проводити медичні маніпуляції та спілкуватися з пацієнтами), а й психологічну готовність майбутнього лікаря допомагати людям, застосовуючи отримані теоретичні знання. Іспит відбувається на 5 курсі у форматі квесту, під час якого буде необхідно пройти кілька точок – станцій, де моделюватимуться різноманітні ситуації. Студенти послідовно переходитимуть від станції до станції, виконуючи маніпуляції та взаємодіючи з реальними або стандартизованими пацієнтами. Такий іспит буде проводитися безпосередньо закладами вищої освіти згідно з інструкцією щодо оцінювання результатів і загального порядку його проведення.

Тобто студенти, які навчаються за спеціальністю 221 «Стоматологія», ЄДКІ складатимуть за 2 етапи (табл. 1).

Таблиця 1. Етапи іспитів за спеціальністю «Стоматологія» ЄДКІ

Спеціальність	I етап (3 курс)	II етап (5 курс)
Стоматологія	КРОК 1 Іноземна мова	КРОК 2 ОСП(К)І

Список літератури

1. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова Ка-

Жожен із компонентів ЄДКІ можна пересклати один раз, якщо при попередній здачі іспиту студент не набрав мінімальний прохідний бал. Якщо студент повторно не складає один з компонентів ЄДКІ, він буде відрахований відповідно до статті 46 Закону України «Про вищу освіту» [4].

У Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського МОЗ України протягом кількох останніх років вже проводяться іспити для визначення якості практичної підготовки – ОСКІ. Зокрема, на стоматологічному факультеті студенти 3 та 4 курсів на базі новостворених фантомних класів показують рівень володіння мануальними навичками з ортопедичної, хірургічної, терапевтичної та дитячої стоматології. Форма й алгоритм проведення ОСКІ стандартизовані за вимогами, які прийняті в деяких країнах Європи. У світлі стандартизації проведення ОСКІ як складової ЄДКІ 25 травня 2019 р. було проведено спільне засідання кафедр дитячої стоматології з усіх вузів України. На засіданні було прийняте рішення щодо певної уніфікації переліку навичок, які будуть винесені на 2 етап ЄДКІ у 2020 р.

Тому нагальним завданням викладачів стоматологічного профілю є підготовка до проведення структурованого практичного (клінічного) іспиту як складової ЄДКІ з урахуванням вимог Стандарту вищої освіти другого (магістерського) рівня зі стоматології, зокрема переліку лабораторних та інструментальних методів дослідження, медичних та стоматологічних маніпуляцій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На сьогодні залишається актуальною проблема формування загальних та спеціальних компетентностей у майбутніх лікарів-стоматологів. Нормативні документи певним чином оптимізують цей процес: мінімальний поріг з базових дисциплін при вступі до ВНЗ 150 балів ЗНО; підвищення вимог щодо рівня кваліфікації науково-педагогічних кадрів ВНЗ; об'єктивізація оцінювання студентів шляхом впровадження ЄДКІ.

Перспективним напрямком буде предметне описання проведення структурованого клінічного іспиту (ОСКІ) на стоматологічному факультеті напередодні запровадження 2 етапу ЄДКІ у 2020 р. як частини атестації випускників, оптимізації внутрішнього забезпечення якості освіти у нашому вузі.

бінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF>.

2. Новітні впровадження в педагогічний процес викладання радіології на третьому курсі медичного факультету / І. М. Леськів, І. В. Жулкевич, І. Й. Галайчук, Н. О. Загурська // Медична освіта. – 2014. – № 1. – С. 64–66.

3. Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я від 28 березня 2018 р. № 302. – https://moz.gov.ua/uploads/1/9647-pro_20190115_1.pdf.

4. Про вищу освіту : Закон України. – <https://zakon.help/law/1556-VII/edition01.01.2019/>.

5. Про затвердження Порядку здійснення єдиного державного кваліфікаційного іспиту для здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр» за спеціальностями галузі знань

22 «Охорона здоров'я» : Постанова Кабінету Міністрів України № 334 від 28 березня 2018 р. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334-2018-%D0%BF>.

6. Про затвердження Стандарту вищої освіти за спеціальністю 221 «Стоматологія» для другого (магістерського) рівня вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 24.06.2019 р. № 879. – https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/65042/.

7. Про освіту : Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2017. – № 38-39. – Ст. 380. – <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

8. Стратегія розвитку медичної освіти в Україні. – <https://moz.gov.ua/strategija-rozvitku-medichnoi-osviti>.

References

1. *Deiaki pytannia pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh i naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 serpnia 2019 r. № 800 [Some issues of professional development of pedagogical and scientific-pedagogical workers: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of August 21, 2019 No. 800]*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF> [in Ukrainian].

2. Leskiv, I.M., Zhulkevych, I.V., Halaichuk, I.Y., & Zahurska, N.O. (2014). Novitni vprovadzhennia v pedahohichni protses vykladannia radiolohii na tretomu kursy medychnoho fakultetu [The newest introduction to the pedagogical process of teaching radiology in the third year of medical faculty]. *Medychna osvita – Medical Education*, 1, 64-66. Retrieved from: <https://doi.org/10.11603/me.v0i1.3724> [in Ukrainian].

3. Polozhennia pro systemu bezpererвноho profesiinoho rozvytku fakhivtsiv u sferi okhorony zdorovia, vid 28 bereznia 2018 r. № 302 [Regulations on the system of continuous professional development of healthcare professionals, dated March 28, 2018 No. 302]. Retrieved from: https://moz.gov.ua/uploads/1/9647-pro_20190115_1.pdf [in Ukrainian].

4. *Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine On Higher education]*. Retrieved from: <https://zakon.help/law/1556-VII/edition01.01.2019/> [in Ukrainian].

5. Pro zatverdzhennia Poriadku zdiisnennia yedynoho derzhavnogo kvalifikatsiinoho ispytu dlia zdobuvachiv

stupenia vyshchoi osvity “Mahistr” za spetsialnostiamy haluzi znan 22 “Okhorona zdorovia”: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 334 vid 28 bereznia 2018 r. [On approval of the Procedure for carrying out the uniform state qualification examination for applicants for higher education “Master” in the specialties of the field of knowledge 22 “Health”: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 334 of March 28, 2018]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334-2018-%D0%BF> [in Ukrainian].

6. Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 221 “Stomatolohiia” dlia drugoho mahisterskoho rivnia vyshchoi osvity: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 24.06.2019 r. № 879 [On approval of the higher education standard in the specialty 221 “Dentistry” for the second master’s degree of higher education: order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 879 of 24.06.2019]. Retrieved from: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/65042/ [in Ukrainian].

7. *Pro osvitu: Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR). 2017. № 38-39. St. 380. [On Education: Law of Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine (VRU)]. 2017. No. 38-39. Art. 380.]* Retrieved from: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].

8. *Stratehiia rozvytku medychnoi osvity v Ukraini [Strategy for the development of medical education in Ukraine]*. Retrieved from: <https://moz.gov.ua/strategija-rozvitku-medichnoi-osviti> [in Ukrainian].

Отримано 30.10.19
Рекомендовано 04.11.19

Електронна адреса для листування: hutor@tdmu.edu.ua